

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Cilt : 7-

Birinci İctima

1 . 3 . 1340 Cumartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	2:3	4. — Evrakı varide	8
2. — Nutuklar	3	Takrirler	8
1. — İkinci intihap devresinin ikinci içtima senesinin küşadı münasebetiyle Reîsicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından irat buyurulan nutuk iftitahı	3:6	1. — Kastamonu Mebusu Halit Bey ve rüfekaşının Teşkilâtı Esasiye Kanununun müzakeresinde sülûsanı ekseriyeti temin için âzayı kirama bir ay kadar mezuniyet verilmemesi hakkında takriri	8:11
3. — Âzayı kiram muamelâtı	6	2. — Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Beyin, Reîsicumhur Hazretlerinin irat buyurdıkları nutkun tab'ı ve neşrine dair takriri	11:12
1. — Divanı Riyaset intihabı	6:7		
2. — Âzayı kiramın şubelere tefriki	7:8		

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; Saat : 1,40

REİS — Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa**MUVAKKAT KÂTIPLER : Ruşen Eşref Bey (Karahisarısahib), Ragıb Bey (Zonguldak)**

REİS — Efendim celseyi açıyorum. Zaptı sabık hulâsası okunacak :

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI*Birinci celse*

Fethi Beyin tahtı Riyasetlerinde bilânet zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul edildi. Evrakı vârideden bâzıları ruznameye alındı. Trabzon Mebusu Rahmi Beyin, 28 Şubat 1338 tarihli rûsumu Belediye Kanununa müzeyyel teklifi kanunisi ile, İstanbul Mebusu Hamdullah Subhi Beyin Ankara'da Şehremaneti teşkiline mütedair teklifi kanunisinin, âhiren bunlara ait kanunlar neşredildikten hıfzına; Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin Marmara Adasının hapsaneî umumi ittihazı hakkında teklifi kanunisinin reddine dair Dahiliye Encümenleri mazbataları kıraat ve kabul olundu. 8 Nisan 1339 tarihli İdarei Vilâyat Kanunu ile Tedrisatı İptidaiye Kararnamesini muaddel kanunu (3) neü maddesinin tadiline mütedair teklifi kanuninin, olbaptaki teklif veğhile ruznamede mevcut ve her şeye takdimen müzakeresi mukarre bulunan 1340 senesi Mart ayına mahsus muvakkat bütçeden sonra müzakeresi kabul edildi.

Teşkilâtı Esasiye lâyihaî kanuniyesinin tercihan ve muntazaman müzakeresi için bir gün tâyinine dair Kütahya Mebusu Ragıb Beyin takrirî kıraat edilerek Pazar gününün mezkûr lâyihaî kanuniyenin müzakeresine tahsisi karar-gir oldu.

Müstacel ruznamede bulunan «Trabzon ve Rize vilâyetlerine ithal olunarak mısırın Gümrük Resmi hakkındaki teklifi kanuni» nin takdimen müzakeresine dair Giresun Mebusu Hacı Muhittin Bey ve rüfekasının takrirî kıraat ve mevzuubahs teklifi kanuninin dahi Mart ayına mahsus muvakkat bütçeden sonra müzakeresi kabul edildi.

Ruznamede bulunan ve bâzı mahallerde hâkimi müştemi teşkilâtının iadesine, bâzı maha-

kimin lâğvına dair olan kanun lâyihasının, Adliye Vekili Seyit Beyin talep ve teklifi üzerine Mart ayına mahsus muvakkat bütçeden evvel müzakeresi takarrür etti. Bâdehu birinci içtima senesinin hitamı münasebetiyle Reis Fethi Bey tarafından iradolunan nutuk istima ve mütaakkiben bâzı mahallerde hâkimi müştemi teşkilâtının iadesi ve bâzı mahakimin lâğvı hakkındaki kanun lâyihasının müzakeresine iptidar edildi. Heyeti umumiyesi hakkında cereyan eden müzaker kâfi görüldükten sonra maddelere geçilmesi hususu, verilen onbeş imzalı takrir mucibince tâyini esamiyle reye vaz' ve (40) redde mukabil (120) rey ile kabul olundu. Binaenaleyh maddeler müzakere edilerek birinci ve üçüncü maddeler aynen ve ikinci madde tadilen ve kanunun heyeti umumiyesi dahi okseriyetle kabul ve teneffüs için celse tatil edildi.

İkinci Celse

İkinci Reisvekili İsmet Bey tarafından küşat ve 1340 senesi Mart ayına ait muvakkat bütçe lâyihaî kanuniyesinin müzakeresine iptidar olundu. Heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfi görüldükten sonra maddelere geçildi. Cereyan eden müzakere neticesinde 1 nci, 4 neü, 5 nci, 6 nci, 7 nci, 8 nci, 9 neü maddeler aynen, 2 nci, 3 neü maddeler tadilen kabul edildi. Kanunun heyeti umumiyesinin reye vaz' müzakeratın hitamına tehir olunarak 8 Nisan 1339 tarihli İdarei Vilâyat Kanunu ile Tedrisatı İptidaiye Kararnamesini muaddil Kanunun (3) neü maddesinin tadiline dair olan teklifi kanuninin müzakeresine başlandı. Heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfi görülerek maddelerin müzakeresine geçildi ve birinci, ikinci, üçüncü maddeler aynen ve dördüncü madde tadilen ve

kanunun heyeti umumiyesi ekseriyetle kabul edildi.

Badehu Trabzon ve Rize vilâyetlerine ithal olunacak mısırın Gümrük Resmi hakkındaki teklifi kanunun müzakeresine geçildi. Heyeti umumiyesi hakkında müzakere kâfi görülerek maddeler müzakere edildi. Birinci madde ahkâmının bâzı yerlere de teşmili hakkında vâkı olan teklifler Muvazenei Maliye Encümeninin teklif ve talebi üzerine teklifi kanunu şeklinde olarak mezkûr encümene tevdi ve maddei mezkûre aynen kabul olundu. Lâyiha kanuniyenin ikinci maddesi tadilen, üçüncü maddesi aynen ve dördüncü maddesi ise tashihen kabul edildi.

Bu kanunun dahi heyeti umumiyesinin reye vaz'ı müzakeratın nihayetine bırakılarak Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyetinin 1340 senesi Mart ayına ait muvakkat bütçesinin müzakeresine başlandı ve heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfi görülüp maddelerin müzakeresine geçildi. Müzakere neticesinde birinci madde tadilen ve diğer maddeler aynen kabul edildi.

Badehu gerek bu kanunun ve gerek reye vaz'ı müzakeratın hitamına tehir edilen diğer iki kanunun heyeti umumiyesi tâyini esami ile reye vaz'olunarak bunlardan 1340 senesi Mart ayına mahsus muvakkat Bütçe Kanunu (4) redde karşı 155 rey ile, Trabzon ve Rize vilâyetlerine ithal edilecek mısırın Gümrük Resmi hakkındaki Kanun (3) redde mukabil (144) rey ile, Hudud ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyetinin 1340 senesi Martına ait muvakkat bütçesi hakkındaki Kanun dahi (4) redde karşı (149) rey ile kabul edildi ve Cumartesi toplanmak üzere Celse tatil olundu.

REİS — Zaptı sabık hakkında söz istiyen varmı efendim? (Hayır sesleri) zaptı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Zaptı kabul olunmuştur efendim.

2. Nutuklar

1. — İkinci devrenin ikinci içtima senesinin küşadı münasebetiyle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından irat buyurulan nutuk ıftitahı.

REİSİCUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ - Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem âzası.

Büyük Millet Meclisinin hayırlı ve feyizli eli Türk Milletinin mukadderatını idareye başladığının beşinci senesini idrak ediyoruz. (Elhamdülilâh sesleri) bu müteyemmen vesile ile de âzayı kırımı hürmetle selâmlarım (Teşekkür ederiz, arzı tâzimât eyleriz sesleri).

Geçen sene esnasında Büyük Millet Meclisi, Türk Milletinin hakiki temayülâtına tabi olarak şekli Devleti Cumhuriyet şeklinde katiyen takrir eyledi. Cumhuriyet idare memlekette en tenha köşeye kadar hararet ve heyecanla kabul edildi. Millet; Cumhuriyetin, Türk Vatanını, asırların müterakim seyyiatı idaresinden kurtaracak ve memleketin müstahak olduğu itibar ve hürmeti muhafaza ve âlâ edecek, yegâne şekli idare olduğuna kanaatini en bârız bir surette izhar eyledi. Millet, Cumhuriyetin halen ve âtiyen bilcümle tarruzattan katiyen ve ebediyen masun bulundurulmasını talebetmektedir. Millet talebi, Cumhuriyetin mücerreb ve müspet olan kâffei esasata biran evvel ve tamamen ibtina ettirilmesi suretinde ifade olunabilir. Meclisi Âlinin kemali ehemmiyetle meşgul olduğu Teşkilâtı Esasiye de, Millet talebini hattı hareket ittihaz etmek cümlemizin vazifemizdir. Diğer taraftan, Hükümet için, asri ve medeni idarenin bütün icabatını basit ve seri bir surette memlekette tatbik ve inkişaf ettirmek icabeder (Alkışlar). Vazifelerimizi Milletın âmaline muvafık yolda hüsnü ifaya muvaffakiyeti temenni ederim (inşallah sesleri).

— Geçen sene zarfında Memleketin asayişinde ciddi semereler husule getirilmiştir. Emniyet ve asayişin muhafaza ve tarsini noktaı nazarı, o derece mühimdir ki ahvali hâzıra cidden şayanı memnuniyet olmakla beraber, bu hususta mütemadi alâka ve takibatta aslâ müsamahakâr olamayız. Bunu beyan etmeyi zait addedtmiyorum.

— Memleketin vaziyeti iktisadiyesinde ümit bahş emareler meşhuttur. Uzun senelerden beri, müterakim hasılâtı mesaisini sarf etmek mecburiyetinde kalmış olan memleketimiz, iktisaden mesaili âtiyesine dermanlı bir halde girmiş bulunuyor. İktisadi işlerde çalışmak hevesi, topraklarımızın feyzi ve bereketine haklı ve derin itimat, fakir ve gani bütün evlâdı memlekette hiss olunmaktadır. İnkişafı iktisadi için her vasıttan ziyade lâzım olan bu intibah, Meclisi

Âli ve Hükümet tarafından nafi kanunlar ve amelî tedbirlerle himaye ve tıfçı edilmek lâzımdır.

— Uhuvvet icabından olan mübadeleci ahali ieraatı devam etmektedir. Hükümeti Cumhuriye birçok müşkilât ile beraber mevsimin de şedaidiyle mücadele etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Buna rağmen memleket dâhilindeki nakil ve iskân işleri mebzûl vesaitin israfına malolan geçmiş senelere nisbetle kıyas kabul etmiyecek derecede hüsnü cereyan etmektedir. Yani vatandaşlarımızdan bir kısmı muhimmi daha şimdiden maişetlerini bizzat tedarik edebilecek vaziyete getirilmişlerdir. Mübadele işlerinde daha iktiham etmek mecburiyetinde olduğumuz müşkilât büyüktür. Bu mesele ile Milletimiz cidden ve yakından alâkadardır.

— Muhterem efendiler müdafaai memleket tedabirimizi lisanı sitayişle zikretmek isterim. Türkiye Cumhuriyeti, hukukunu büyük bir hassasiyet ile muhafazaya âzimidir (Alkışlar) Bunu ifade ederken bu uğurda tasavvurun fevkinde müşkilât ile mücadele etmek mecburiyetinde kalmış olan müdafilerin lisanı haline tercüman olmuş oluyorum. Muzaffer ordumuzun halî, şayanı emniyet ve şayanı istinattır. Âtide dahi çetin tecrübelerde ispatı kıymet etmiş olan kumanda heyetlerimizin yüksek kabiliyetlerini muhafaza ve tezyid ve muhafazai vatan için icabeden vesaiti madeniyenin kâffesini aleddevam tedarik ve temin mecburiyetlerimizi ihmal etmemize imkân yoktur. Hizmeti askeriyeenin birbuçuk seneye tenzili için kabul olunan kanunu da memnuniyetle zikretmek isterim. Bu karar ile Cumhuriyet, tedabiri muslihayi ancak zaruret hududunda kabul etmek ve evlâdı memlekete vüsâtı hal vermek için âzami suhuletleri temin eylemek şiarında olduğunu göstermiştir (Bravo sesleri).

— Malî ve iktisadi ıslahat ve tedabire bilhassa atfı ehemmiyet ediyoruz. (Alkışlar). Memleketimizin vaziyeti maliyesi intizam, emniyet ve ınzibat üzerine müessesistir. Hakiki bir bütçe tesisi, vergilerin ıslahı ve her nevî israfata karşı daima teyakkuz ve mümanaat kararındayız. Memleketimizin kesbi servet etmesi yolunu her şeyden evvel ziraatte ve sanayii ziraiyede arıyoruz (Alkışlar).

Memleketin münakalâtı üzerinde bilhassa nazarı dikkati âlinize celbederim. Bahrî hakliyatın evlâdı memleket vesait ve kabiliyetiyle az zamanda elde edilen semerat, şimdiye kadar bize mâni olan siyasi kuyudun âdemiisabetini derhal tebarüz ettirmiştir. Bu yolda katî semereleri az zamanda iktitaf etmek mecburiyetindeyiz.

— Memleketin mahtacolduğu şümendüferler hiçbir an nazarımızdan dur olmayacaktır. Sivas Şümendüferlerinin derhal inşasına başlanması kararını esaslı bir inkişaf tedbiri addediyoruz. Memlekete her vasıta ile bir karış fazla şümendüfer vücuda getirmek, fakat vaziyet her ne olursa olsun bir gün geri kalmamak düsturu milletin hakiki ihtiyacına tamamen mutabık olduğu kanaatindeyim.

— Nüfusumuzun muhafaza ve tezyidi gayesini ehemmiyetle nazarı dikkate vaz'ederim. Sıhhati umumiye için esaslı olarak derpiş edilen tedabir aleddevam ikmal ve tevsi olunmalıdır. Feyyazüvelüdolan Türk Milleti mütemadi ve fennî takyidatı sıhhiyeye mazhar olunca Türk Vatanını süratle dolduracak ve şenlendirecek kuvvette olduğuna kimsenin şüphesi yoktur.

Memlekette maarif nurunun yayılmasına ve en derin köşelere kadar nüfuz etmesine bilhassa nashı nazar ediyoruz. Dört sene evvel maarife tahsis ettiğimiz vesaiti bugün on misline iblağ etmiş bulunuyoruz. Evveleminde vesaitin müsmir ve amelî olmasına ve asla israfa uğramamasına ehemmiyet veriyoruz. Bu cihet müemmen bulundurulmakla beraber maarifin vesaitini mütemadiyen tezyidetmek lüzumuna kanaatimizi muhafaza edeceğiz.

Diğer taraftan idarei hususiyelerden ve memleketin müteferrik menabiinden maarife tevcih olunan mesainin merkezden alâkadarana takibolunmasını ve bu suretle mesaii umumiyeenin hedefi terakkiye sevk ve ısalini tesadüfe bırakılmamasını iltizam ediyoruz.

— Milletin ârayı umumiyesinde tesbit olunan terbiye ve tedrisatın tevhidî umdesini bilâifadei an tabikî lüzumunu müşahade ediyoruz. (Alkışlar, bravo, sesleri) Bu yolda taahhurun zararları ve bu yolda tehâlükün ciddi ve derin semereleri serî kararınıza vesilei tecelli olmalıdır. Darülfununun mevcudiyet ve tekâmülâtına ve yüksek bir darülfununun milletin terbiyei

umumiyesinde, tekâmülü medeniyesinde haiz olduğu katî tesirata bilhassa nazarı dikkati celbederim. Türkiye'nin terbiye ve maarif siyasetini her derecesinde, tam bir vuzuh ve hiçbir tereddüde mahal verimiyen sarahat ile ifade etmek ve tatbik etmek lâzımdır. (Bravo, sesleri, şiddetli alkışlar) Bu siyaset, her mânasiyle, millî bir mahiyette irae olunabilir.

— Teşkilât ve ıslahatı adliye verdığımız ehemmiyeti, nasıl ifade etsək azdır. Gerçi, bütçenin bugünkü halinde adliye için mühim menabi ayrılmıştır ve bu menabi mütemadiyen artırılacaktır. Fakat, bundan mühim olan nokta, adlî telâkkimizi, adlî kanunlarımızı, adlî teşkilâtımızı, bizi şimdiye kadar şuuri, gayrişuuri tesir altında bulunduran, asrın icabatına gayrimutabık revabıttan biran evvel kurtarmaktır. (Bravo, sesleri, alkışlar) Millet; her mütemeddin memlekette olan terakkiyatı adliyenin memleketin ihtiyacına tevafuk eden esasatını istiyor. Millet, serî ve katî adaleti temin eden medeni usulleri istiyor. (Alkışlar) Milletın arzu ve ihtiyacına tabi olarak adliyemizde hergüne tesirattan cesaretle silkinmekle serî terakkiyata atılmakta asla tereddüdülmamak lâzımdır. (Alkışlar) Hukuku medeniyede, hukuku ailede takibedeceğimiz yol ancak medeniyet yolu olacaktır. (Bravo, sesleri, alkışlar) Hukukta idarei maslahat ve hurefelere merbutiyet; milletleri uyanmaktan meneden en ağır bir kâbustur. Türk Milleti, üzerinde kâbus bulunduramaz! (Şiddetli alkışlar)

— Cumhuriyetin makarrı olan Ankara'nın süratle imarı lâzımedendir. Yeni ve asrî bir devletin mesaisinde intizam ve semere, bir mâmurei medeniye içinde kabili temindir. Memleketin mevcudiyeti halen ve âtiyen Ankara'nın merkezi idare olmasının nasıl katiyen istikam etmiş ise, Cumhuriyet makarrının süratle inkişaf ve imarını da o derece zaruri kalmıştır. Gerçi merkezi idarenin muhtacolduğu emakini resmiye ve umumiyei birden temin etmek mümkün değildir. Bu emakini senelere taksim ederek fakat mütemadiyen ihdas ve inşa etmek hem ihtiyacı amelî olarak ikmale, hem de birden büyük menabîin hasrından tevâkkiye medar olacaktır.

— Matbuatın hayatı umumiye, hayatı siyasiye ve Cumhuriyetin tekamülât ve terakkiyatında haiz olduğu yüksek vazâifi yad etmek isterim. Matbuatın tam ve vâsi hürriyeti hüsnü

istimal etmesi, ne derecede nazik bir vaziyet olduğunu da beyana lüzum görmem. (Bravo sesleri) Her türlü kuyudu kanuniyeden evvel bir sahibi kalemin ilme, ihtiyaca ve kendi telâkkiyatı siyasiyesine olduğu kadar vatandaşların hukukuna ve memleketin, her türlü telâkkiyatı hususiyenin fevkinde olan, yüksek menafiine de dikkat ve hürmet etmek mecburiyeti mâneviyesi, asıl bu mecburiyettir ki intizamı umumiyei temin edebilir. (Bravo sesleri) Mahaza bu yolda zühul ve kusur olsa bile bu kusuru tashih edecek müessir ve vasıta; asla mâzide zannolunduğu gibi hürriyeti matbuatı takyideden rabitalar değildir. (Bravo sesleri, alkışlar) Bilâkis hürriyeti matbuattan mütevellit mehazirin vasıtai izalesi, yine binnefsi hürriyeti matbuattır, kanaatindeyiz. (Sedid ve sürekli alkışlar)

— Äzayı kiram. Memleketin hayatı umumiyesinde orduyu siyasetten tecridetmek umdesi, Cumhuriyetin daima nasbı nazar ettiği bir noktai esasiyedir. (Alkışlar) Şimdiye kadar takibolunan bu yolda, Cumhuriyet orduları vatanın emin ve mutmain harisi olarak mevkiî hürmet ve kuvvette kalmışlardır. Bunun gîhi intisap ile mutmain ve mesut bulunduğumuz diyaneti islâmiyeyi, asırlardan beri müteamel olduğu veçhile bir vasıtai siyaset mevkiinden tenziye ve lâ etmek elzem olduğu hakikatini müşahade ediyoruz. (Bravo sesleri, alkışlar) Mukaddes ve lâfütî olan itikadat ve vicdaniyatımızı muğlak ve mütelevvin olan ve her türlü menfaat ve ihtirasata sahneyi tecalliyat olan siyasetin ve siyasetin bütün uzviyatından biran evvel ve katiyen tahlis etmek milletin dünyevi ve uhrevi saadetinin emrettiği bir zarurettir. (Alkışlar) Ancak, bu suretle diyaneti islâmiyenin mealiyatı tecelli eder. (Çok doğru, öyledir sesleri)

Efendiler! Geçen sene esnasında siyaseti hariciyemiz sulh ve sükûn vâdisinde mütemadîi terakki göstermiştir. Felâketli senelerin son âsarı olan askerî işgaller kâmilten hitam buldu. Vatanın fiilen tamamîyetini vücuda getiren bu hâdiseler, milletin tarihinde daima ıstırar ile fakat itimadî nefsile ve ıftiharla yaşayacaktır.

İmza edilen muahedat Yunanistan devleti tarafından tasdik olunarak münasebatı siyasiye başlanmıştır. Muhacirlerimizin nakil ve iskânını müttaallık müşkilâtla beraber Hükümetimiz geçen hâdisatın tesiratını tahfife sâidir. Dürüst ve

hakiki bir sulh menafinin takdir olunacağını ümid ediyoruz.

Muahedename; Romanya Meclislerinde dahi tasdik edilmiştir. Münasebatı siyasiye ve resmiyenin teahhür etmemesi memuldür.

Muahedenamenin diğer devletler tarafından tasdiki ile mevkii meriyete vaz'ı için intizar ettiğimiz zaman az değildir. Alâkadar memleketlerin hayatı teşriyesi ile izah olunagelen teahhuratın yakında hitam bulacağını ümid ediyoruz. Tasdik muamelesinin yeni bir bedel ile karşılaştırılması elbette kabili tahakkuk değildir (Bravo sesleri, alkışlar). Biz, sulhü umumi gayei ulviyesinin müşterek menafii, milletler için kuvvetini muhafaza etmektedir zannındayız.

Cemahiri mütteaddidei Amerika ile musavat ve müteakabiliyet esası üzerinde muahedename imza olunmuştur. Tasdiki Hükümet tarafından Meclisi Âlinize arz olunacaktır.

Lehistan Cumhuriyeti ile imza olunan muahedenin Meclisi Âlice tasdikini memnuniyetle telâkki ettik. Lehistan meclislerince de tasdik olunan muahedename teati olunmak üzere dir.

Avusturya Cumhuriyeti ile Mahadenet Muahedesi ve Ticaret Mukavelesi imza olundu. Bu da Meclisi Âlinize arz olunacaktır.

Macaristan ile imza olunan Mahadenet Muahedenamesi de yakında Meclisi Âliye takdim olunacaktır.

Almanya ile muahede akdi için Ankara'da müzakerata başlanmıştır.

Diğer devletlerle de münasebet tesisi için Cumhuriyet hüsnü temayülât ibraz etmekten hâli değildir. Bittabi nîmiresmi münasebet devresi hitam bulduğundan münasebatı resmiye yeni esasata göre münakit muahedatı cedideye ibtina edecektir.

Iran milleti ile münasebatımız dostanedir. İran'ın amâli milliyesi dairesinde inkişaf ve

terakki mesaisini memnuniyetle müşahede ediyoruz. (Bravo sadaları, alkışlar)

Afgan ile münasebatımız dostane olmakta berdevamdır.

Rusya Şûralar İttihadı Cumhuriyeti ile münasebatımızın dostane mahiyette muhafazasına ve fiilen inkişafına halisane atfı kıymet ediyoruz. Bâzı müşkilât kısmen amelî olarak halledilmiştir. Hemen neticeye takarrübetmiş olan konsolosluk mukavelesinin imzası teakkus etmicektir ümidindeyiz.

Efendiler Cumhuriyetin siyaseti hariciyede veçhesi müstakimane ve halisane olarak sulhun ve muahedatın muhafazasına müteveccihdir. Münasebatı tevsi, müteakabilen hukuku riayet ve hukuka tarzı riayette müteakabiliyet hattı hareketimizdir.

Muahedelerin mevkii meriyete vaz'ından sonra Cemiyeti Akvama, Türkiye Cumhuriyetinin de duhulü derpiş olunacak bir noktadır. Biz cemiyeti akvamın kaviilere vasıtai tahakküm olmıyarak milletler arasında ahenk ve müvaneseti temin, ihtilâfatı hak ve âdil dairesinde tetkik ve halle medar olacak bir müessese halinde tecelli ve inkişaf etmesini temenni ediyoruz (Bravo sesleri, alkışlar)

Muhterem, arkadaşlarım önümüzdeki senenin programında amelî ve feyizli mesai münderiçtir. Bu mesai terakki ve inkişafımız için çok cedid ve katiyet talebeder. Bu mesaide muvafakiyeti cümle için bir devrei imtihan olacaktır. Milletimizin yüksek kabiliyeti ile hissi gayreti Meclisi Âli ile Hükümetin hedefi mesaisini tâyininde ve tatbıkatta isabeti zâmin muvaffakiyettir. Bu hususta itminanını katiyet ve samimiyetle izhar ve ifade ederim (Sürekli alkışlar)

3. — AZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — Divan Riyaset intihabı

REİS — Efendim ruznamei müzakeratta Divanı Riyaset intihabı vardır. Evvelâ Reis intihabı için hurufu hece ile isimler kıraat edildikçe reylerinizi istimal buyuracaksınız.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Kur'a çe-

kilir o halde, intihapta usul, hurufu heca tertibiyledir.

REİS — Efendim reylerini istimal buyurmayan rüfeka varsa lûtfen istimal buyursun.

(İbrahim Bey Ertuğrul, Esat Bey Lâzistan, Naci Bey Elâziz tasnifi âraya memur olmuşlardır.)

HALİS TURGUT B. (Sivas) — Tasnif yapılmıncaya kadar Reisvekillerinin intihabına başlasak vakit zayi etmemiş oluruz.

REİS — Efendim müsaade buyursanız Riyaset intihabının neticesini arz ettikten sonra Reisvekillerinin intihabını yapalım.

Riyaset intihabı neticesini arz ediyorum :

İntihaba iştirak eden âzayı kıramın adedi 217 dir. İkiyüz onyediyü rey ile müttetifikan İstanbul Mebusu Fethi Beyefendi Reisliğe intihabedilmiştir. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar) (Fethi Beyefendi sürekli alkışlar arasında kürsüyü işgal buyurdular)

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Adındaki mâna, yeni yeni fetihlere ima olsun. (Alkışlar)

REİS FETHİ B. (İstanbul) — Muhterem ve aziz arkadaşlarım,

Beni Riyaset mevkiine tekrar intihap ile bu âciz omuzlarıma mühim ve pek yüksek olduğu kadar müşkül bir vazifeyi tahmil buyurdunuz. (Allah muvaffakiyet versin sesleri) Bileümle âzanın bilâistisna hakkımda göstermiş olduğu müzaheret ve teveccühe kesbi liyakat etmek için bütün mevcudiyetimle hasrû gayret edeceğim. Bileümle âzaya siyyanen ve âdilâne bir surette münakaşa hürriyetini muhafaza etmek (Zaten öyle sesleri) ve her fikrin, her mütalâanın, her teklifin hakkını vermek ve müzakere eylediğimiz her maddenin, milletin menfaatine muvafık olmasını temin etmek için her türlü mütalâaya yol açmak diğer cihetten pek kıymetli olan vakitlerinizi israf etmiyerek müzakeratımızı intizam ve inzibat altına almaktan ibaret olan vazifemi hüsnü ifa edebilmek için en ziyade kalbî ve samimî olan teveccühlerinize, muavenetinize ve müşamahanıza istinadedeceğim. (Borcumuzdur sesleri)

Bundan evvel bütün âzayı kıram tarafından görmüş olduğum müzaheret ve muavenet âtide benim için en büyük medarı teşvik olacaktır.

Önümüzde müzakere edeceğimiz mühim ve hayati kanunlardan meselâ 1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu, Teşkilâtı Esasiye Kanunu, Köy kanunları ve buna mümasil adli, idari, iktisadi ve askerî kanunların memleketin ve milletin menfaatine en muvafık ve en mükemmel bir surette intacına hüsnü muvaffakiyetinizi temin ederken en lâyezal, en samimî olan hürmetle-

rimi bileümle âzaya takdim eder ve vazifeme mübaşeret eylerim. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Yaşasın Köy Kanunu! (Handeler)

REİS — Efendim Reis intihabından sonra Nizamname mucibince Reisvekillerinin intihabına mübaşeret olunacaktır. İntihap varakasına Birinci Reisvekili ve İkinci Reisvekili suretinde iki isim yazılacaktır.

MUSTAFA B. (Tokad) — Reis Bey! İdare memurları ve Divan Kâtipleri var. Bunları da aynı zamanda intihabedelim.

REİS — Efendim vakit ziyanına sebebiyet vermemek için her üç intihabın birden yapılması ve reylerin ayrı ayrı konacak kutulara vaz olunması teklif olunuyor. Kabul buyurulur mu efendim (Muvafık sesleri)

O halde efendim; bu suretle intihap yapılacaktır. Sağdaki kutu Reisvekillerine mahsustur. Ortadaki kâtiplere, soldaki kutu da idare memurlarına mahsustur.

Reylerini henüz istimal etmemiş rüfeka varsa lütfen istimal etsin. Rey istimali hîtam bulmuştur.

(Kâzım Vehbi B. (Ergani), Doktor Halit B. (Kayseri), Münip B. (Van) Reislere mahsus olan âranın tasnifine bâkur'a memur edildiler.)

(Mustafa Necati B. (İzmit), Ferid B. (Gaziantep), Kâzım Paşa (Karesi), Kâtiplere ait âranın tasnifine bâkur'a memur edildiler.)

(Halit B. (Zonguldak), Hüseyin Hüsnü Ef. (İsparta), Mahbup Ef. (Kırşehir), idare memurlarına ait ârayı bâkur'a tasnife memur edildiler.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Reis Bey! Şubelerin tefrikına başlayalım. Bunda ekseriyete lüzum yoktur.

2. — Âzayı kıramın şubelere tefriki :

REİS — Efendim âzayı kıramın kur'a ile şubelere tefrik muamelesini yapacağız :

(Âzayı kıram kur'a ile şubelere tefrik edildi.)

REİS — Efendim Birinci ve İkinci Reisvekillerinin intihabı hakkındaki neticeî ârayı arz ediyorum. Reye iştirak eden âzanın adedi (218) olduğu için muamele tamamdır. İsmet Bey Çorum (191) rey ile Birinci Reisvekili, Ali Sururi Efendi Karahisarışarki (187) rey ile İkinci Reisvekili intihabedilmiştir. (Allah muvaffak etsin sedaları) Neşet Bey Akşaray (1), Musa Kâzım Efendi Konya (1) rey almışlar ve (15) âza müstenkif kalmıştır.

Divan Kâtipleri intihabındaki neticei ârayı arz ediyorum. Reye iştirak eden âzanın adedi (204) olduğu için muamele tamamdır. Ragıp Bey Zonguldak (189), Kemal Bey Adana (189), Hakkı Bey Van (190), Avni Bey (Bozok (190), Talât Bey Kângiri (190), Kâzım Bey Ergani (190) rey ile Divan Kâtipliklerine intihabedilmişlerdir. (14) âza müstenkif kalmıştır.

İdare memurları hakkındaki neticei ârayı arz ediyorum. Reye iştirak eden âzanın adedi (209) olduğu için muamele tamamdır. Rasim Bey Sivas (193), Asıf Bey Hakkâri (192), Ali Rıza Bey İstanbul (188) rey ile idare memurluklarına intihab olunmuşlardır. (15) âza müstenkif kalmıştır.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarkî) —

(Alkışlar arasında kürsüye gelerek) Efendiler, İkinci Reisvekilliğine intihabım suretiyle Heyeti Celilenizin hakkı âcizanemde tecelli eden yüksek ve semahatkâr teveccühüne maattazim takdimi şükran ve minnettarı eylerim. Bu mühim ve nazik vazifeyi dürüst, bitaraf ve menafiye hakikiyei memlekete hadım bir tarzda ifaya muvaffakiyetimi lûtfu bâriden niyaz ederim. En büyük emelim olan şu muvaffakiyetim hüsnü usulü benim için en büyük mükâfat olacaktır. İntihapta gösterilen âsarı necabeti intihabın safahatı tatbikinde de müzaheret şeklinde ihzar ve ibzal buyuracağınız itimadım tevsik ve sabittir.

Muhterem arkadaşlarım! Çalışmak benden müzaheret sizden, muvaffakiyet Allah'tandır. (Alkışlar)

4. — EVRAKI VARİDE

REİS — Efendim iki tahrir aldım, müsaade buyurursanız okunacaktır :

TAKRİRLER

1. — *Kastamonu Mebusu Halit Bey ve rüfê-kâsının Teşkilâtı Esasiye Kanununun müzakeresinde sülûsanı ekseriyeti temin için âzayı Kirama bir ay kadar mezuniyet verilmemesi hakkında tahriri.*

Riyaseti Celileye

Bugünlerde Teşkilâtı Esasiye Kanunu lâyihasının müzakeratına başlanmak mukarrer olup Nizamnamei Dahilînin 105 nci maddesinin ikinci fıkrası mucibince lâyihai mezkûre mevaddının kabulü âzayı kiram adedi mürettibinin sülûsanı ekseriyetine mütevakkıf bulunduğundan bu miktarı ekseriyetin temini zımında bir ay müddetle mezuniyetlerinin tehiri hususunun tahtı karara alınmasını arz ve teklif eyleriz.

1 Mart 1340

Kastamonu	Çatalca
Halid	Şakir
Kayseri	Ordu
Nuh Naci	Hamdi
Karesi	Trabzon
Ali Şuuri	Ahmed Muhtar
Canik	Edirne
Talât	Faik
Karesi	Mersin
Haydar Adil	Besim

Erzincan

Sabit

Ordu

Recai

Karesi

Ahmed Süreyya

Giresun

Hacim Muhittin

Edirne

Hüseyin Rıfkı

Karesi

Mehmed Cavid

BİR SES — Sülûsanı ekseriyete hacet yoktur. Âzai meşruayı menedecek elimizde bir kuvvet mi var ki, bunu yapıyoruz?

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Efendim Nisabı Kanuni henüz mevkii meriyetten kalkmamıştır. Bu kanun mucibince âzayı kiramın üç ay mezuniyet hakkı vardır. Bu bir; bundan başka işbu Meclisi Âli bugünkü Teşkilâtı Esasiye Kanunu, sabık saltanat munderisei Osmaniyenin Kanunu Esasisinde munderiğ şerait dairesinde kabul etmemiştir. Binaenaleyh alêlâde ekseriyetle kabul olunmak ve sair kavaninden farkı olmamak iktiza eder. (Doğru sesleri)

HALİT B. (Kastamonu) — Arkadaşlar elimizde bir Nizamnamei Dahilî vardır. Bu Nizamnamei Dahilî bütün müzakerata esastır ve tadil edilmemiştir. Nisabı Müzakere Kanunundan bahsettiler. Âzayı Kiramın üç ay mezuniyeti varmış. Fakat Nizamnamei Dahilînin yüzbeşinci maddesinin ikinci fıkrası o kadar sarıhtır ki, Teşkilâtı Esasiye gibi mühim kanunların müzakeresinde

milletin ekseriyetini temsil eden bizlerin sülûsanı ekseriyetle burada bulunmaları münderiştir. Onun için bu teklifi yaptık. Katiyen üç ay mezuniyet burada mevzuubahsolamaz. Nizamname gayet sarihtir. (Alkışlar)

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Bizim kanunlarımız Nizamnamei Dahiliye müreccaktır.

HALİT B. (Kastamonu) — Oniki ay içinde başka vakitte bu mezuniyeti alabilir.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Efendiler öyle zannediyorum ki, benim bu imzamin bulunduğu takrir ile Heyeti Celilenize vâkı olan talep, meşrudur ve Heyeti Celilenizin katiyen kemali semahatle üzerinde reylerini teksif edeceği bir taleptir.

Teşkilâtı Esasiye gibi milletimizin, Devletimizin ve şekli hazır mübeccel Cumhuriyetimizin esasatını ve teşkilâtı asliyesini, umdelerini tesbit edecek olan yeri ve muallâ bir kanunun müzakeresinde, bütün milleti temsil eden Heyeti Celilenizin bütün âzasının bulunması pek çok şayanı arzudur.

Mantıkî, viedani, hissî olan bu arzuyu ulviden gayri bir zarureti kanuniye de vardır. Nizamnamei Esasiyenin sarahatinden başka elimizde bulunan ve Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz ahkâmı sarihasına mugayir olmıyan ve bu itibarla hüküm mer'î bulunan Kanunu Esasimizin maddesinde dahi sarahati katiye vardır ki, bunun hükmünce, kanunu esasi demek olan Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun tadiline doğru yapılan her hangi bir muamelede adedi mürettebin sülûsanı ekseriyetinin bulunması şarttır ve Kanunu Esasinin bu maddesi elyevm hükmü mer'î, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun ahkâmı umumiyesiyle ve ahkâmı münferidesiyle dahi fesih ve ilga edilmiştir.

Heyeti Celilenizin, bu kanunun hüküm ve meriyetini ref ve tadil eden bir kararı dahi yoktur.

Binaenaleyh, teklif gayet musiptir ve ehemmiyeti meseleye de tamamen mutabıktır. Her halde bugünkü mevcut âza dahi adedi mürettebin sülûsanı ekseriyetinden fazladır. Bir ay zarfında bütün Âzayı Kırâmın, vazifei mübecceleleri olan vazifei teşriyeleri başından ayrılmasına Heyeti Celilenizin karar vermesini istirham ederim. (Alkışlar)

RAGİB B. (Kütahya) — Efendim, adedi mürettebin sülûsanının değil tamamının, bilhassa

Teşkilâtı Esasiye Kanuniyle diğer kanunların müzakeresinde bulunması hepimiz tarafından arzu edilecek bir şeydir. Fakat dikkat buyurunuz efendiler ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisanda teşekkül etmiştir, bugün beşinci senesini idrak ediyor. Bugüne kadar bir defa olsun adedi mürettebin sülûsanı, bu Meclisi Âlide bulunmamıştır. (Gürültüler) (Bugün mevcuttur sesleri) Sebebini izah edeyim, niçin bulunmamıştır? (Gürültüler, devam sesleri)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin vaziyeti teşekkülüyesi, sair Meclisi Mebusanlarla kabili kıyas değildir. Zira Türkiye Büyük Millet Meclisi âzalarına kumandanlık, ordu kumandanlıkları, sefirlik gibi vazaif tevdi edildiği gibi her sene de âzanın üç ay mezuniyet hakkı kabul edilmekle hiçbir vakit adedi mürettebin sülûsanı ekseriyeti burada hazır bulunmamıştır. (Gürültüler) Şamata etmeyin efendiler! Bu teklifi dermeyan etmekten bir kasıt vardır. Efendiler, o da şudur ki; Teşkilâtı Esasiye Kanununu insidade tadile uğratmak. (Hayır sesleri) İhsan buyurunuz efendim, teklif an prensibolmasaydı da doğrudan doğruya Teşkilâtı Esasiye Kanununun müzakeresinde büyük bir ekseriyetin bulunmasını arzu sadedinde varidolsaydı ben de tamamiyle iştirak ederdim. Fakat efendiler Birinci Büyük Millet Meclisinin vaz'ettiği Teşkilâtı Esasiye Kanunu gerek Nizamnamei Dahilideki maddeyi ve gerek Kanunu Esasideki maddeyi ilga etmiştir. Çünkü Teşkilâtı Esasiye Kanunu ekseriyeti mutlaka ile kabul edilmiştir. (Bravo sesleri, alkışlar)

VASİF B. (Saruhan) — Arkadaşlar, bir takrir veriliyor ve deniyor ki; Teşkilâtı Esasiye Kanununun müzakeresinde sülûsanı ekseriyetin bulunması lâzımdır. Binaenaleyh Âzayı Kirama izin verilmesin.

Arkadaşlar, bu Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzda bir esas vaz'etmek demektir. Eğer bu takrir bugün Meclisi Âliniz tarafından kabul edilirse «Teşkilâtı Esasiye Kanununun müzakere ve kabulünde sülûsanı ekseriyetin bulunması lâzım olduğu» esasını kabul etmiş demektir.

Arkadaşlar, böyle esaslar ferdi kararlarla ve Meclisin sene başı ictimasında verilecek bir takrirle alelâde kabul edilecek kararlar değildir. (Değildir sesleri) Devletin taazzui siyasisesine, hayatına, varlığına taallük eden kararlardır. Hisse tabi olamayız. Bu gibi kararlar tetkik edile-

cektir, düşünülecektir. Kanunu Esasi Encümenimizin noktai nazarı sorulacaktır. Onların fikir ve mütalâası alınacaktır. Onlar tetkik edecektir. Ondan sonra biz karar verebiliriz. Binaenaleyh usul mucibince bu gibi teklifatın evvelâ ruznameye alınması ve encümenlere havale edilmesi encümenlerin tetkik etmesi ondan sonra Heyeti Celilenizin huzuruna gelmesi lâzımdır. Ruznameye alınmadık, encümen tetkik etmeden nasıl oluyor da bu celsede müzakere ediyoruz? Buna aklım etmiyor. Bunun için rica ederim, arkadaşlarımın herbirisinin hürriyet içtihi vardır, kanaati vardır. Bâzı arkadaşlar böyle bir noktai nazarı kabul ettirmek istiyorlarsa takrir verirler, encümene havale edilir, tetkik olunur. Tekrar ruznameye ithal ve müzakere edilir. Yoksa bunun müzakeresine imkân yoktur. Bunun devamı müzakeresi de usul haricindedir. Binaenaleyh müzakereye nihayet verilmesini teklif ediyorum. (Muvafık sesleri)

İLYAS SAMİ B. (Muş) — Reis Beyefendi, usulü müzakere hakkında söz istiyorum.

REİS — Sizden evvel usul hakkında Yunus Nadi Bey söz aldı.

YUNUS NADİ B. (Menteşe) — Efendim, Vasıf Beyin mütalâasına tamamen iştirak ederim. Heyeti Celileniz de bu mütalâata iştirak eder ümidindeyim. Arkadaşlarımızın verdiği takrir mahiyeti itibariyle olsa olsa Nisabı Müzakere Kanununun tadiline ait bir teklif olarak telâkki edilebilir. Eğer o suretle teklif edecek olur iseniz Vasıf Beyin teklifi veçhile encümenlere tevdiî münasib olur ve bu suretle müzakerenin intacı lâzımgelir.

EMİN B. (Tokat) — Merasimden geçmesi lâzımdır.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Bir teklifi kanuni şeklinde olmak lâzımgelir.

İLYAS SAMİ B. (Muş) — Efendiler, hak ve hakikate incizap ve merbutiyet her şeyin fevkindedir ve bu teklifi dermeyan eden arkadaşlar bundan evvel verilen ve millet üzerinde müthiş inkılâbat yapan kararlar için ne cevap veriyor? Binaenaleyh Kanunu Esasii Kadîmde mevcut bir maddenin bünyanı Devleti vaz'etmek, teşkil etmek vazifesiyle meşgul olan Heyeti Celilenizin fiili hareketiyle ve verdiği kararlarla hükmü ref'olunmuştur ve bu kararlar katıyen

ademi mürettebin sülûsaniyle olmamıştır. Bu kararlar hakkında cevap veremezler. Sonra, Teşkilâtı Esasiye mevaddının tadilâtı adedi mürettebin sülûsaniyle olsun mahiyetinde olan bir teklif aynı zamanda en mühim bir karardır. Onu bile ekseriyetle geçirmek istediği halde müoddasında ısrar edemez. En mühim olan bu kararı bile adedi mürettebe değil, alelâde ekseriyete ıftikar ederek kabul ettirmek istiyor. Binaenaleyh bu evvelâ şimdiye kadar verilen kararlarla mütenakızdır, Saniyen encümene gider, encümen tahlil eder. Heyeti Celilenizin ekseriyeti her şeyde hâkimdir. Başka türlü olamaz. (Müzakere kâfidir sesleri)

HALİD B. (Kastamonu) — Bendeniz bir teklifi kanuni yapamıyorum. Yahut Teşkilâtı Esasiyeye bir madde ilâvesini teklif etmiyorum. Nizamnamei Dahilinin bir maddesini hatırlatıyorum. Hattâ bunda karar ittihazına bile lüzum yok. Makamı Riyaset vazifesini yapar. Bendeniz bu meseleyi rica ederim. Teşkilâtı Esasiye tadilâtının esbabı mucibesinde diğer devletlerin kanunlarından istifade ettikleri söyleniyor. Romanya Kanunu Esasisini okusunlar, Lehistan Kanunu Esasisini okusunlar, hepisinde en mühim meselelerde sülûsanı ekseriyet şarttır. Çünkü Teşkilâtı Esasiye milletin temeli olacaktır. Sülûsanı ekseriyet olsun ki verdiğimiz kararlar milleti temsil edebilsin. Teşkilâtı Esasiye Kanunu diğer kanunların hiçbirisine benzemez. Ben bu meseleyi Heyeti Celilenin viedanına ve bütün efkârı umumiyyeye terk ediyorum. İsterseniz reddediniz.

REİS — Mezuniyet hakkında açılmış olan müzakerenin kifayetine dair iki takrir aldım. Müzakerenin kifayetini reye koyacağım. Evvelâ takrirler okunacak :

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Reye konmasını teklif ederim.

Sivas Mebusu
Rahmi

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir.

Nisabı Müzakere Kanununun tadilini teklif mahiyetinde olan bu takririn şekli kanunisinde

verilmek şartıyla aidolduğu encümenlere havalesini teklif ederiz.

Menteşe
Yunus Nadi

Siird
Mahmud

Gelibolu
Celâl Nuri

AHMED SÜREYYA B. (Karasi) — Kifayet aleyhinde söyleyeceğim.

REİS — Buyurun!

AHMED SÜREYYA B. (Karasi) — Efendiler yapılan teklif..

ALİ B. (Rize) — Yalnız bize mi söylüyorsun.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Kazanmak istediğim efsâr en ziyade bu taraftadır. Onun için size teveccüh ediyorum. Taktirle yapılan teklifin mahiyeti hakkında serdedilen mütalâat, taktirin istihdaf ettiği gayelerin gayri veçhelere doğru telâkki edilmiştir. Deniliyor ki taktir, Nisabı Müzakere Kanununun tadili mahiyetinde bir talebi ihtiva ediyor ve bundan evvel ben söylediğim gibi Nizamnamei Dahilinin ikinci maddesinin sarahatiyle beraber elimizde olan hükmü mer'i olan ve Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun ahkâmıyla feshedilmeyen mevad meyanında bulunan 116 ncı maddesi sarahati icabatı olarak taktirde talebolunan şeyin kabul edilmesi lâzımgelir.

RAGİB B. (Kütahya) — Teşkilâtı Esasiye feshetmiştir o maddeyi.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Teşkilâtı Esasiye Kanununun bu maddei kanuniyeyi fesih ve tadil ve ilga eden hiçbir hükmü olmadığını tekrar ederim.

RAGİB B. (Kütahya) — Fiilen yapılmıştır.

AHMED SÜREYYA B. (Devamla) — Binaenaleyh taktirin ve talebin mahiyeti nedir? Bu cihet taayyün ve tavazzuh ettikten sonra Meclisimiz Heyeti Umumiyesi reylerini izhar etmelidir. İki mütenakız ve mütebeyyin bir şekil alan bu taktir üzerindeki münakaşat ve mübahasat, daha fazla ve daha vâsi bir sahada, daha müdellel bir mantık ve mahiyette müzakereye tabi tutulmalıdır. Bunun için müzakere gayrikâfidir. Müzakerenin ademi keyfiyetini karar ita buyurmanızı rica ederim.

REİS — Müzakerenin kifayetini reynize vaz'ediyorum. (Reye sesleri, kâfi sesleri) müzakerenin kifayetini kabul edenler lütfen el kal-

dırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kâfi görmeyenler lütfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür.

Efendim Kastamonu Mebusu Halit Bey ve rüfekâsı tarafından verilmiş olan taktir esas itibarıyla bir ay müddetle mezuniyetlerin tehiri hususunun tahtı karara alınması hakkındadır. (Ret sesleri) esbabı mucibe olarak da, nizamnamenin yüzbeşinci maddesi mucibince, Teşkilâtı Esasiye mevaddının sülûsani ekseriyetle müzakeresine lüzum olduğunu ileri sürüyorlar. Fakat esas bir ay müddetle mezuniyetlerin tehiri meselesidir. Bu taktir Nisabı Müzakere Kanununun tadili mahiyetinde görüldüğü için usulen aidolduğu encümenlere havalesine dair Yunus Bey ve rüfekasının bir taktiri vardır.

YUNUS NADİ B. (Menteşe) — Şekli kanunisi verilmek şartıyla encümenlere havalesini rica etmiştim, taktirin reddini teklif ediyorum.

REİS — Bu taktirin reddini teklif ediyorlar, o halde taktirin reddini reyi âlinize vaz'edeceğim.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Tâyni esamiyle..

REİS — Teklif yoktur.

AHMED SÜREYYA B. — Talebediyorum.

REİS — Tahrirî olmak lâzımgelir, yani onbeş imzalı tâyni esami taktiri olmak lâzımdır. Efendim bu taktiri reynize vaz'ediyorum, kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmemiştir. Yalnız bir taktir daha vardır.

2. — *Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Beyin Reiscumhur Hazretlerinin irat buyurdıkları nuthun tab'i ve neşrine dair taktiri*

Riyaseti Celileye

İrat buyurulan mutuk Riyaset penahinin tab ile bütün memaliki cumhuriyede aynen neşrini teklif ederim.

1 Mart 1340

Gelibolu

Celâl Nuri

SÜLEYMAN SİRRI B. (Bozok) — Esasen bu usuldendir, tab'i ve tevzi için teklife hacet yoktur.

ALİ ŞUURİ B. (Karesi) — Nizamname mucibince ertesi günü reye konabilir.

REİS — Reiscumhur Hazretleri tarafından irat olunan nutkun tabolunarak her tarafa tevziini teklif ediyorlar.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Tabiatıyla olacak.

REİS — Hayır, tabiatıyla olmaz. Teklif olunmak lâzımgelir.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Eski devrede baştan aşağı böyle yaptık. Bu, usuldür.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Bunun için takrire hacet yoktur, bey birader istical buyurmuştur. Bu, öteden beri mütemaildir.

EMİN B. (Tokad) — Meclisin kararıyla tesbit edilmesi lâzımdır.

REİS — Efendim teklifi reye koyacağım. Bitabi kabul edildiği takdirde zabıt neşrolunduktan sonra tabedilerek memlekete tevzi olunacaktır. Bu teklifi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul edildi. efendim.

Efendim Pazartesi günü saat bir buçukta ictimâ etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Müzakerat Saat : 4,00

Şubelere bakura terif edilen âza

Birinci Şube

Ağaoğlu Ahmed B. (Kars), İsmail Safa B. (Adana), Ahmed İffet B. (Ertuğrul), İsmail B. (Karahisar Şarki), Ahmed Saki B. (Antalya), Esat Ef. (Menteşe), Ahmed Hilmi B. (Kayseri), İbrahim B. (İzmit), Tahsin B. (Aydın), Sabit B. (Kayseri), Celâl Nuri B. (Gelibolu), Cazim Ef. (Erzurum) Cevad Pş. (Elâziz), Cemil B. (Tekirdağ), Hacı İlyas Sami Ef. (Muş), Hafız İbrahim Ef. (İsparta), Cazim B. (Niğde), Hamdi B. (Erzincan), Haydar Rüşdü B. (Denizli), Hüseyin Hüsnü Ef. (İsparta), Halit Pş. (Ardahan), Dr. Fuad B. (Kırkkilise), Dr. Kâzım B. (Denizli), Reşit Ağa (Malatya), Refik B. (Konya), Refet B. (Erzurum), Rasih Ef. (Antalya), Zülfi B. (Diyarbakir), Zekâi B. (Aydın), Süleyman Necmi B. (Canik), Süleyman Sırrı B. (İstanbul),

Şükrü B. (İzmir), Şükrü Naili Pş. (Kırkkilise), Şakir B. (Çatalca), Şeyh Seyfi Ef. (Kütahya), Ziya B. (Kângırı), Ali B. (Urfa), Osman Nuri B. (Bursa), Arif B. (Eskişehir), İzzettin Pş. (Aydın), Ali Sururi Ef. (Karahisar Şarki), Ömer Mümtaz B. (Ankara), Osman Kadri (Muş), İsmet B. (Çorum), Abdulkadir B. (Maras), Kâzım Karabekir Pş. (İstanbul), Kâzım B. (Giresun), Münib B. (Van), Mehmed B. (Diyarbakir), Murat B. (Antalya), Mustafa Fehmi Ef. (Bursa), Muammer B. (Sivas), Münir B. (Çorum), Münir Hüsrev B. (Erzurum), Mustafa Ef. (Konya), Velet Çelebi Ef. (Kastamonu), Yakup Kadri B. (Mardin),

İkinci Şube

Akçuraoglu Yusuf B. (İstanbul), İbrahim B. (Ertuğrul), İbrahim Süreyya B. (İzmit), Ekrem B. (Lâzistan), Tahsin B. (Aydın), Sabit B. (Erzincan), Cevdet B. (Kütahya), Cavit Pş. (Canik), Hakkı B. (Van), Hacı Mehmed Ef. (Maras), Halil Hulki B. (Siirt), Halil B. (Ordu), Halit B. (Kastamonu), Hulusi B. (Karesi), Dr. Fikret B. (Ertuğrul), Dr. Refik B. (İstanbul), Dr. Hilmi B. (Malatya), Rıza B. (Muş), Recai B. (Ordu), Rasim B. (Ertuğrul), Rahmi B. (Sivas), Recep B. (Kütahya), Samih Rifat B. (Çanakkale), Şükrü B. (Menteşe), Şefik B. (Bayazit), Şükrü B. (Çanakkale), Şakir B. (Ankara), Salih B. (Bozok), Sadık B. (Karahisar),

Ziya B. (Erzurum), Talât B. (Ardahan), Tunalı Hilmi B. (Zonguldak), Talât B. (Kângırı), Ali Rıza B. (Kastamonu), Ali Rıza B. (Kırşehir), Aburrezzak Çelebi Ef. (Mardin), Ağa B. (Niğde), Osman Zade Hamdi B. (İzmir), Ali Şuuri B. (Karasi), Avni B. (Bozok), Ferid B. (Çorum), Faik B. (Ordu), Fuad B. (Lazistan), Fethi B. (İstanbul), Kadri B. (Siverek), Kemal B. (Saruhan), Kâzım Hüsnü B. (Konya), Mustafa Şeref B. (Burdur), Mustafa Feyzi Ef. (Saruhan), Mustafa Zeki B. (İzmit), Mustafa B. (Elâziz), Mükerrrem B. (İsparta), Muhittin B. (Elâziz), Necati B. (İzmit), Necib B. (Mardin), Necib Ali B. (Denizli), Naci B. (Elâziz).

Üçüncü Şube

Ahmet Şükrü B. (İzmit), Ahmed Muhtar B. (Trabzon), İhsan B. (Ergani), Esat B. (Rize), İbrahim B. (Van), İhsan B. (Cebelibereket), Emin B. (Tokad), Tevfik Fikret B. (Konya), Sudi B. (Siverek), Hasan Fehmi Ef. (Kastamonu), Hilmi B. (Ankara), Hamdullah Suphi B. (İstanbul), Hüseyin B. (Elâziz), Hüseyin Rauf B. (İstanbul), Hüsrev B. (Urfa), Halit B. (Niğde), Dr. Adnan B. (İstanbul), Derviş B. (Mardin), Dr. Halit B. (Kayseri), Ragıp B. (Zongul-

dak), Resul B. (Bitlis), Refet B. (Bursa), Refet Pş. (İstanbul), Rasim B. (Sivas), Süleyman Sırrı B. (Trabzon), Süleyman Sudi B. (Bayezid), Şevket Ef. (Giresun), Şükrü B. (Bolu), Sabri B. (Saruhan), Zamir B. (Adana), Ziya B. (Sivas), Abdullah B. (Trabzon), İsmet Pş. (Malatya), Ali Saib B. (Kozan), Abdülgani B. (Mardin), Abdullah Azmi Ef. (Eskişehir), Ali Rıza Ef. (Amasya), Ali B. (Rize), Ali Şadi B. (Kozan), Galib B. (Niğde), Falih Rifki B. (Bolu),

Kâzım Pş. (Karasi), Mahmut B. (Siird), Mahbub Ef. (Kırşehir), Musa Kâzım Ef. (Konya), Mahmud B. (Siverek), Mahmud Celâl B. (İzmir), Mehmed B. (Karesi), Mustafa B. (Tokad), Mahmut Esat B. (İzmir), Necati B. (Bursa),

Nafiz B. (Amasya), Nazmi B. (Hâkkâri), Necmeddin Molla B. (Kastamonu), Veysel B. (Gümüşane), Yusuf Kemal B. (Sinop), Yahya Galib B. (Kırşehir).

Dördüncü Şube

Asif B. (Hakkâri), İhsan B. (Ergani), Emin B. (Eskişehir), Eyüp Sabri Ef. (Konya), Bekir samî B. (Tokad), Besim Atalay B. (Aksaray), Cevad B. (Bolu), Hakkı Tarık B. (Giresun), Hasan B. (Antalya), Hafız Şahin Ef. (Gazianteb), Hamdi B. (İstanbul), Hasan B. (Trabzon), Hacı Etem Ef. (Saruhan), Hüseyin Rıfki B. (Edirne), Hilmi B. (Artvin), Hüseyin Baki B. (Burdur), Haydar Adil B. (Karesi), Hamdi B. (Ordu), Hacı Bedir Ağa (Malatya), Hacı Kâmil Ef. (Tokad), Dr. Emin Cemal B. (İzmir), Dr. Tevfik Rüşti B. (İzmir), Dr. Mazhar B. (Aydın), Ragıp B. (Kütahya), Rauf B. (Rize), Reşat B. (Saruhan), Rüşti Pş. (Erzurum), Seyit B. (İzmir), Şeref B. (Diyarbakır), Saffet B. (İzmit), Talât B. (Canik),

Ali B. (Karahisarısahib), Ali Rıza B. (İstanbul), Ali Hikmet Pş. (Bursa), Abdurrahman Şeref B. (İstanbul), Ömer Şevki B. (Sivas), Ömer Ef. (Kars), Feyzi B. (Diyarbakır), Faik B. (Edirne), Fevzi Pş. (İstanbul), Faik B. (Tekirdağ), Ferid B. (Kütahya), Fahrettin Pş. (İzmir), Kâzım B. (Ergani), Kemal B. (Adan), Kemalettin Sami Pş. (Sinop), Mehmed B. (Biga), Mustafa Feyzi Ef. (Konya), Mehmed Vehbi B. (Karesi), Mehmed Ef. (Bolu), Nebizde Hamdi B. (Trabzon), Naim Hazim Ef. (Konya), Nuh Naci B. (Kayseri), Vehbi B. (Aksaray), Hacim Muhittin B. (Giresun), Yusuf Ziya B. (Zonguldak), Yusuf B. (Deizli),

Beşinci Şube

Ahmed Muhtar B. (İstanbul), İhsan B. (Ankara), Ahmed Süreyya B. (Karesi), Ahmed Şükrü B. (Dersim), Ahmed Mahir Ef. (Kastamonu), Ahmed Remzi B. (Gazianteb), Esat B. (Amasya), İsmail B. (Ordu), İsmail Canbulat B. (İstanbul), İsmail Kemal B. (Çorum), Besim B. (Mersin), Cafer Tayyar Pş. (Edirne), Hamdi B. (Bozok), Hacı Bekir Ef. (Konya), Hasan Fehmi B. (Gümüşane), Hafız Emin Ef. (İçel), Halis Turgut B. (Sivas), Halid B. (Erzurum), Halil B. (Ertuğrul), Halil B. (Zonguldak), Dr. Tevfik B. (İçel), Dr. Mustafa B. (Çorum), Dr. Rıza Nur B. (Sinop), Rahmi B. (Trabzon), Rifat B. (Kangırı), Ruşen Eşref B. (Karahisarısahib), Zeki B. (Gümüşane), Süleyman Sırrı B. (Bozok), Şefik B. (Trabzon), Şeyh Saffet Ef. (Urfa),

Ziya Gökalp B. (Diyarbakır), Tahir B. (Giresun), Abidin B. (Saruhan), İzzet Ulvi B. (Karahisarısahib), Osman Niyazi B. (Karesi), Ali Cenani B. (Gazianteb), Avni B. (Cebelibereket), Ferid B. (Gazianteb), Fuat B. (Konya), Feridun Fikri B. (Dersim), Kılıç Ali B. (Gazianteb), Kamil Ef. (Karahisarısahib), Mustafa Kemal Pş. (Ankara), Marzhar Müfit B. (Denizli), Mehmed Emin B. (Karahisarısarkı), Mahmut Nedim B. (Malatya), Mehmed B. (Kastamonu), Mustafa Abdulhalik B. (Kangırı), Musa Kâzım B. (Karahisarısahib), Mithat B. (Maraş), Nuri B. (Kütahya), Niyazi B. (Mersin), Neşet B. (Aksaray), Vasıf B. (Saruhan), Yahya Kemal B. (Urfa), Yunus Naci B. (Menteşe)